

3. MILYENEK VAGYUNK?

SZÖGHAJÚ, TRÓGER, DILETTÁNS

Sokfélék vagyunk. Sokféle a küllemünk, sokfélék belső tulajdonságaink. És az idők során sokféle élethelyzetbe kerülhetünk. Vagy születésünknek köszönhetően, vagy a magunk erejéből. Nemritkán pedig a szerencse kegyeltjeként, vagy mert balszerencse üldöz. Így él a világ sok száz, de inkább több ezer esztendeje.

3.1. ELSŐ RÁNÉZÉSRE IS LÁTSZIK

ALTEREGÓ

Olyan személy, aki nagyon hasonlít valaki másra. Általában valamely kevésbé ismert embert említve mondják, hogy ő egy ismertebb személynek az alteregója, azaz hasonmása.

ARSZLÁN Másképpen: ficsúr.

BEHEMÓT

Nagy termetű, vastag, erős végtagú, súlyos testű, nehezen mozgó férfi.

BUMFORDI

Ügyetlenül mozgó, néha lassú felfogású. Kisgyerekekre néha kedveskedve mondták – mivel ő még érthetően nem eléggé ügyes, és lassabban fogja fel, amit mondanak neki.

DEBELLA

Nagy termetű, vaskos végtagú, sokszor durva viselkedésű nő.

DELNŐ

Jó küllemű, ápolt, előkelő hölgy.

FESS

Szemrevaló, jó tartású, divatosan öltözködő. Főképpen férfiakra mondták.

FICSÚR

Magát a valóságos helyzeténél előkelőbbnek mutató, a lehető legdivatosabban, legfeltűnőbbben öltözködő, másokkal lekezelő módon beszélő férfi. (Mondták arszlánnak, gigerlinek, uracsnak is.)

FRUSKA

Fiatal – általában gondtalan, jókedvű – lányok kedveskedő megnevezése.

GIGERLI Másképpen: ficsúr.

GNÓM

Alacsony, torz alakú. A mesékben manónak, törpének is nevezik.

HÓRIHORGAS

Magas, vékony. Főképpen férfira mondták. (Nevezték langalétának is.)

LANGALÉTA Másképpen: hórihorgas.

LOMPOS

A küllemére nem sokat adó, ápolatlan. Gyakran tetteiben is igénytelen, hanyag.

MOKÁNY

Az átlagosnál alacsonyabb termetű, az átlagosnál erősebb, zömök férfi. Nagyon ritkán nőre is mondták.

NYÁPIC

Nagyon sovány, az átlagosnál láthatóan gyengébb fizikumú fiatal fiú vagy férfi.

ÖSZTÖVÉR

Magas, szikár – olykor a soványságig vékony.

PACUHA

Lomha mozgású, rossz tartású. Nem idegen tőle a lustaság.

SLAMPOS

Elhanyagolt küllemű, rendetlen, magára és a környezetére nem sokat adó személy. Főképpen nőkre mondták.

SNÁJDIG

Jó tartású, jól szabott ruhát viselő, talpraesett férfi.

SZÖGHAJÚ

Vastag, egyenes szálú, leginkább barna vagy fekete hajú. Főképpen nőket mondtak szöghajúnak.

TRAMPLI

Nagy testű, hanyagul mozgó, a küllemére nem sokat adó nő. Gyakran a beszéde is igénytelen.

TROTLI

Idősebb, kövérkés, elhanyagolt külsejű, néha mások segítségére szoruló férfi. (Mondták trotylinak, trotytosnak is).

TROTYLI Másképpen: trotli.

TROTTYOS Másképpen: trotli.

URACS Másképpen: ficsúr.

VÉKONYPÉNZŰ

Nagyon sovány személy – leginkább férfira mondták.

3.2. ELSŐ LÁTÁSRA TALÁN NEM IS VESSZÜK ÉSZRE

AKKURÁTUS

Olyan emberre mondják, aki a lehető legpontosabban, de gyakran fölöslegesen aprólékoskodva végzi el tennivalóit. És mindezt másoktól is elvárja, megköveteli.

ALAMUSZI

Sunyi, magát mások előtt barátnak tettető, valójában nekik gyakran ártó nő vagy férfi.

ALPÁRI

Durva szavú, közönséges viselkedésű, másokat megbotránkoztató személy.

ANTIPATIKUS

Olyan emberre mondták és mondják, aki másból, másokból valamilyen ok miatt ellenszenvet, viszolygást vált ki.

BAKAFÁNTOS

Mindenben és mindenkiben hibát kereső, másokba gyakran belekötő, velük veszekedő.

BIGOTT

Valamely világi vagy vallási eszmerendszert, pártot, egyházat, szektát fenntartás nélkül elfogadó, azt minden körülmények között dicsőítő.

BRIGANTI

Az érdekeiért erőszakos tetteket, bűncselekményeket elkövető férfi.

BUGRIS

Durva szavú és udvariatlan viselkedésű, legtöbbször műveletlen személy. Főképpen férfiakra mondták.

CSIBÉSZ

Apróbb csínyeket elkövető, huncutkodó gyerek (általában fiú). Vagy kisebb-nagyobb szabálysértéseket, akár bűncselekményeket is gátlástalanul elkövető férfi.

CSITRI

Vidám, néha szeleburdi, gyakran fecsegő serdülő lány.

FANATIKUS

Olyan ember, aki mereven ragaszkodik a maga felfogásához, aki nem hallgatja meg másoknak az övétől különböző nézeteit. Sokszor gondolkodás nélkül, túlzott hevülettel beszél, elfogultan cselekszik.

FARIZEUS

Képmutató, a legkülönfélébb dolgokban hazug módon – sokszor túlzott alázatossággal vagy ellenkezőleg, túlzott keménységgel – beszélő, cselekvő nő vagy férfi. Az ilyen ember farizeus viselkedésével megtéveszti környezetét.

FILANTRÓP

Emberszerető, emberbarát személy. Másokat igyekszik önzetlenül segíteni.

FILISZTER Másképpen: nyárspolgár.

GÁLÁNS

Viselkedésében udvarias, vagyoni ügyekben bőkezű, vagy magát legalábbis bőkezűnek mutató.

GAVALLÉR

Előzékeny, választékosan öltözködő, rokonszenves viselkedésű, udvarias és – ha teheti – pénzügyeiben bőkezű férfi.

GOLYHÓ

Sokszor esetlenül, néha bután viselkedő, de általában kedves, szívesen bolondozó személy, gyerek vagy fiatal férfi.

HÁRPIA

Kellemetlen természetű, hangoskodó, mindenért veszekedő nő.

HÚBELEBALÁZS

Olyan személy, aki elhamarkodottan, meggondolatlanul, szeleskedve, kapkodva beszél és cselekszik.

IMPOSZTOR

Csintalan, kisebb-nagyobb kópéságokat elkövető gyerekekre mondták – általában elnézően, tréfálkozva.

INFANTILIS

Valamit általában végiggondolatlanul, a következményekkel nem számolva mondó vagy tevő. Hasonlóan ahhoz, ahogyan egy kisgyermek cselekedhet – utóbbtól persze ez természetes, tőle nem várható el „felnöttes”, higgadt cselekvés, gondolkodás.

KARAKÁN

Bátor, őszintén beszélő, határozottan cselekvő. A karakán ember akkor is tartja a szavát, vállalja a tetteit, ha ebből neki esetleg baja származik.

KORHELY

Gyakran lerészegedő és általában dologkerülő férfi.

KRAKÉLER

Másokba szinte élvezettel belekötő, velük megvetően viselkedő, kötekedő személy. Főképpen férfira mondták és mondják.

KUPCIHÉR

Dologkerülő, ingyenélő, érdekeiért hangoskodó férfi.

MAMLASZ

Visszahúzódó, bátortalan, magát cselekvésre nehezen rászánó személy – főképpen tizenéves fiú. Róla szólva néha az ügyefogyott jelző sem túlzás.

MELÁK

Általában nagydarab, lassú mozgású, gondolkodásban sem mindig gyors kamasz vagy felnőtt férfi.

NYÁRSPOLGÁR

Kicsinyeskedő, szemellenzős, nemritkán zárkózott személy. Gyakran megveti a nála tanultabb, jobb képességű embereket. Régebben mondták filiszternek is.

NYIKHAJ

Semmirekellő, felelőtlen, legtöbbször nagyszájú, hencegő személy, főképpen fiatal férfi.

PARVENÜ

Olyan gyorsan meggazdagodott, általában kevésbé tanult személyre mondták és néha ma is mondják, aki utánozni próbálja a „rég” gazdagok, az előkelő származásúak szokásait, ruházatát, lakásberendezését stb.

PEDÁNS

Szabályokhoz, szokásokhoz a végletekig ragaszkodó, azokért fontoskodva kiálló személy.

PERNAHAJDER

Semmierekellő, másokat semmittevésével bosszantó fiatal férfi. Apró csínyeket elkövető gyerekekre kedveskedve is mondhatták.

PIPOGYA

Mások által könnyen befolyásolható, véleményét gyávaságból nem vállaló, meggyőződése mellett határozottan nem kiálló.

POZŐR

Magát valós értékénél többre tartó, hatásvadászóan beszélő, kényeskedő személy.

RABIÁTUS

Hirtelen haragú, indulatosan beszélő, gyakran erőszakosan viselkedő. Férfiakra mondták és mondják.

RENITENS

A törvényekkel, valamely közösség elfogadott szabályaival szembeszegülő, rendbontó, közössége életét magatartásával zavaró személy.

RIPÓK

Másokba szívesen belekötő, durva szavú, nagyképű férfi.

SATRAFA

Veszekedős, házsártos, sok dologban összeférhetetlen, másoknak kellemetlenkedő nő. Többnyire idősebb, sokszor sovány alkatú személyekre mondták.

SIPISTA

Rendszeresen hamisan játsszó kártyás.

SMUCIG

A zsugoriságig takarékos. A smucig ember fősვნისე miatt másokat a legkritikább esetben hajlandó anyagiakban segíteni.

SVIHÁK

Megbízhatatlan, sokszor a szélhámosságtól sem visszariadó, léha férfi.

SVINDLER

Szélhámos, másokat becsapó személy.

TALENTUM

Valamely fontos, értékes tevékenységben tehetséges, kiváló képességű személy.

TÖKFIKÓ

Kétkelkes vagy ellenszenves férfi.

TREHÁNY

Gondot sem magára, sem a környezetére nem fordító, általában a munkáját is nemtörődöm módon, hanyagul végző férfi vagy nő.

TRÓGER

Eredeti jelentése rakodómunkás, szállítómunkás, hordár. Utóbb ingyenélő, néha erőszakosságtól sem visszariadó, rossz modorú férfiakra mondták – és mondják ma is.

ÚRHATNÁM

Főrangú, magas állású vagy gazdag embereket külsőségekben, viselkedésben utánzó vagy utánozni próbáló, magát a valóságosnál különbnek láttató személy.

VAGABUND

Helyét a világban nem találó, valós cél nélkül vándorló, csavargó, csapongóan cselekvő férfi.

VANDÁL

Pusztító, romboló, kárt okozó. (Eredetileg az ókori Itáliába betörő, Rómát elfoglaló, kirabló egyik germán törzs neve volt.)

ZSÉMBES

Másokkal nagyon sokszor elégedetlen. Apróságok miatt is morgolódó, veszekedő személy. Leginkább nőkre mondták és mondják ma is.

3.3. CSAK KÖZÖSSÉGBEN, TÁRSASÁGBAN ISMERHETJÜK MEG

BÁRGYÚ

Nehéz felfogású, lassú észjárású, néha elbambuló, de nem rosszindulatú.

BOHÉM

Általában jó kedélyű, a szigorú társadalmi szabályokat nem mindig aprólékosan betartó személy és magatartási mód. Nagyon gyakran művészekre mondták – és főképpen férfiakra.

CÍVIS

Nagyobb mezővárosokban élő – legtöbbször hosszú ideje ott élő – módos gazda vagy iparos. Vagyonának köszönhetően polgárjoga volt.

DILETTÁNS

Valamely dologhoz egyáltalán nem vagy csak nagyon kevésbé értő személy. Régebben olyan emberekre – főképpen olyan művészekre – is mondták, akik mesterektől nem tanultak, de sok gyakorlással maguktól is tudtak énekelni, festeni, táncolni stb.

DOYEN [kiejtése: *doajen*]

Valamely testület, művészeti ág, szakma legidősebb, tisztelettel övezett személye; korelnök.

EPIGON

Olyan személy, aki tehetség híján mások – főképpen írók, festők, szobrászok, zeneszerzők stb. – utánzásával próbálja magát „nagy embernek” láttatni.

FEZŐR

Gyakran csalásból szerzett pénzből élő, felelőtlenül költekező, szélhámosságtól sem visszariadó férfi.

HOMO NOVUS [kiejtése: *homó nóvusz*]

A közélet – elsősorban a politika – vezető köreibe többé-kevésbé váratlanul bekerült személy (magyarul: „új ember”). Környezete általában sokat vár tőle, de ezt a várakozást nem mindig tudja kielégíteni.

KONZERVATÍV

Olyan személyekre mondták és mondják, akik gondolkodásukban és tetteikben is erősen ragaszkodnak a megszokotthoz, a hagyományoshoz. Akik ellenzik az újat, esetenként még a hasznos, sokat ígérő változásokat, változtatásokat is.

KORIFEUS

Valamely kisebb-nagyobb közösség tekintélyes tagja, hangadója, gyakran vezetője.

LOKÁLPATRIÓTA

Olyan (ember), aki érzelmileg erősen kötődik valamely településhez, tájhoz, és azért sokat is tesz. Az érzelmeit szívesen elmondja, leírja másoknak.

MAMELUK

A mindenkori hatalmat képviselő intézményeket és személyeket (kormányt, főhivatalnokokat stb.) gondolkodás nélkül támogató, (olykor) velük alázkodó személy.

MIZANTRÓP

Közöségektől visszahúzódó, magába zárkózó, nemcsak meghatározott személyeket, közösségeket, hanem akár az emberiség egészét is gyűlölő, megvető személy.

NÁBOB

Nagyon gazdag és általában nagy hatalmú személy. Magát gyakran másoknál különbnek gondolja. Egy nábobot gyakran mások is különbnek tartanak önmaguknál.

NADRÁGOS EMBER

Valaha olyan személyt neveztek így, aki nem kétkezi munkával kereste a kenyerét. „Nadrágos embernek” számított a jogász, az orvos, a pedagógus, a hivatalnok stb.

NOTABILITÁS

Leggyakrabban előkelő származású, a közéletben vezető szerepű személy, általában olyan férfi, akit legalább hírből sokan ismernek és többnyire okkal tisztelnek is.

PATRIÓTA

Szülőhazájához – ritkábban a később választott hazájához – érzelmileg erősen kötődő személy. A patrióta sokat tesz hazájáért, szülőföldjéért, az ott élőkért.

PATRÓNUS

Valakinek a pártfogója, vagyoni vagy erkölcsi, szellemi támogatója.

PECSOVICS

A XIX. század harmadik-negyedik évtizedétől, a reformkortól a Habsburgokért, az 1867-es kiegyezés után a kormánypártért túlzottan lelkesedő, annak politikáját szolgáló elfogadó személy. (Nem utolsósorban parlamenti képviselők között akadtak „pecsovicsok”.)

PLEBEJUS

Általában szegény, sokszor tanulatlan, munkához nem mindig jutó ember. Gyakran lenézték, sokan megvetették.

PLEBSZ

Gúnyos, lenéző kifejezés a szegény sorsú, jogaiktól többé-kevésbé megfosztott, főképpen kevésbé tanult városi emberek közösségére. (Régebben így írták: plebs.)

POTENTÁT

Valamely közösség vezető személye. Tekintélyes, nagy hatalmú – néha az önkényeskedéstől sem visszariadó – ember.

PROLETÁR

Munkabéréből csak szegényesen élni tudó – munkaadójának kiszolgáltatott, főképpen az iparban vagy a mezőgazdaságban dolgozó – személy. Sok proletárnak nem volt állandó munkája. (Megvetően mondták prolinak is.)

PROLI Másképpen: proletár.

RENEGÁT

Addigi nézeteit, közösségét (vallását, pártját stb.) elhagyó, magát valamely új közösséghez kötő személy.

SPICLI

Besúgó, másokat feljelentő személy, akit olykor spionnak is mondtak. (Ugyancsak spiclinek nevezték az iskolában társaira árulkodó diákokot.)

SPION

Kém, besúgó.

SZERVILIS

Érdekből vagy kényszerből másokat tettekben, szavakban alázatosan kiszolgáló személy.

SZIMPATIKUS

Másokból rokonszenvet kiváltó személy.

SZOLIDÁRIS

Valakivel jóban-rosszban együtt érző, másokért kiálló, őket anyagilag, erkölcsileg támogató.

TÓTUMFAKTUM

Közösségében – a szó jó értelmében – „minden lében kanál”, azaz sok dologban segítő, tanácsot adó, különféle ügyeket elintéző személy. Néha azonban többet vállal, mint amennyire képes.

UDVARONC

Valaha az uralkodói udvarban kisebb-nagyobb tennivalókat elvégző személy. Később udvaroncnak mondták – és mondják ma is – a feletteseiket mindenben, olykor megalázkodva kiszolgálókat.

VAZALLUS

Hűbéres. Olyan ember, aki valamilyen juttatásért, előnyért mindenben kiszolgálja felettesét, megbízóját.

VIRILISTA

Olyan polgár, aki vagyonáért, befizetett tetemes adóiért tagja lehetett a lakóhelyét vezető testületnek.